

Strömvallen – arenan som fick idrotten att explodera i Gävle

Den 3 juni för 100 år sedan invigdes Strömvallen, unik i Sverige och jämförbar med Stockholms Stadion i arkitektur och funktion.

Framgångsrik Gävleidrott förtjänade sin moderna arena. Redan 1901 hävdade Nordiskt Idrottslif, att det knappast finns någon idrottsgren där inte något Gävlenamn är känt över hela Sverige. Vid ett besök i Gävle 1906 konstaterade den svenska idrottens pionjär Viktor Balck, att han mötte ett idrottsamhälle av rang.

Den tidiga Gävleidrotten tävlade och tränade i Stadsträdgården och Boulognerskogen, på Militärskolan eller Skyttegården. Isaac Westergren var nydanare i löpning med liggande start och i spikskor. Gefle IF:s fotbollslag med Robert Carrick som dominant tog 1902 för alltid hem Clarence von Rosens klassiska vandringspokal i svensk fotboll. Den första SM-finalen i bandy förlorade IFK Gävle 1907 på isbanan ovanför Dambron, där Ricken Johansson sågs träna för sin olympiska medalj 1908 i konståkning. Backhoppning vid Gustafsbro var populärt att beskåda på söndagarna.

1903 upplät staden de Mattonska vretarna gratis till idrotten. Från begynnelsen en idrottsplats för allehanda verksamhet, där även skolidrotten fick utrymme. Fotbollsfinalen mellan Gävles folkskolor avgjordes på Strömdalen från 1907 och långt fram i tiden. Segrande lag som ofta var Brynässkolan marscherade under segerfanan hem till hyllningar på sin skolgård.

Särskilt på initiativ av Gefle IF utvecklades Strömdalens idrottsplats. 1915 var det dags för uppmärksammat SM i friidrott på banor av kolstybb, med väldressade funktionärer och med mycket folk på ny läktare. Gävletidningarna hyllade arenan som en av landets främsta

Hemmapubliken visade missmod efter 10 000 m, när Gävles löparstjärna Josef Ternström, med OS-guld i terräng 1912, som frontlöpare hela loppet blev omsprungna i spurten.

Åtta Gävleynlingar tävlade i friidrott vid OS i Antwerpen 1920. Gävle var ledande i svensk idrott och allt talade för behovet av en modern idrottsarena i staden.

Efter sin mångsidiga och framgångsrika aktiva karriär tog Isaac Westergren på sig ledande roller i idrottsrörelsen. OS truppen till Antwerpen 1920 sponsrade han generöst ur sitt till synes gränslösa kapital. När Isaac Westergren några år senare blev ansvarig för idrottsplatsen gick Strömdalen in i en expansiv epok.

I takt med att allmänhetens intresse för idrott växte, begrep Westergren, att man i framtida tidsanda måste ge de tävlande bättre möjligheter och dra försorg om publiken. Han satte in av sitt kapital i projektet. Familjen Ahlgren donerade mark. Staden ställde upp med borgen för ett lån och som nödhjälpsarbeten

utfördes grund och murning. Sveriges Förening för Idrottens Främjande bidrog ekonomiskt. Gävles idrottsmän och skolungdom sålde för 25 öre symboliska märken, som föreställde tegelstenar. Enkel och genial idé för finansiering och ny för tiden.

Gävlefödde arkitekten Erik Vestergren skapade en läktare i trä och tegel, vilket för tankarna till ett medeltida murverk med central portal. Stockholms Olympiastadion från 1912 bildade stil för nya idrottsplatser, vilka visade den tidiga idrottens klassiska och nationalromantiska drag. Portal och läktare pryddes med konstfullt smide. Som platschef och verkmästare för projektet spelade stadens första idrottsinstruktör, driftige Edvard Österberg avgörande roll.

En tävling utlystes om namn på idrottsborgen. Rimliga och orimliga förslag inkom.

Vissa hedrade Isaac Westergren såsom Isaacsborg, andra var nationalistiska som Sveaborg. Många känner vi igen idag som Gevaliavallen eller Gavlevallen. Segrade gjorde Strömvallen av långdistanslöparen Sven Norling.

Med all tidens pompa och ståt invigdes Strömvallen den 3 juni 1923 inför 5 000 åskådare.

Stockholms Dagblads sportskribent Gävlebördige Erik Pallin var hänförd. Han hade väntat sig att få se en nätt idrottsplats i landsortsstil, men skådade klassisk arkitektur. Stadion Sveriges vackraste jämförbar med Stadion. En mer vackert belägen idrottsplats finns inte. Hänförd bekände Pallin, att hans penna var för matt att skildra den tacksamhet som idrottsgävle hyser för sin halvt avgudade konsul Westergren.

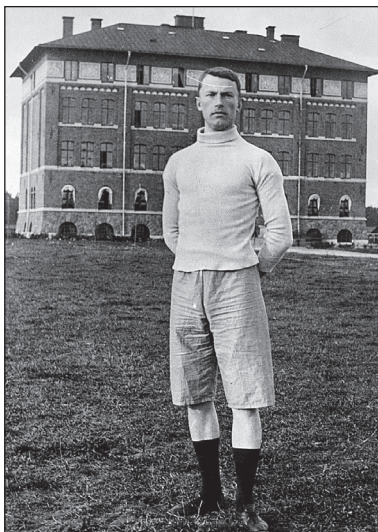
Omedelbart blev Strömvallen vad vi idag betecknar som multiarena. Redan 1923 och år framåt arrangerade Gävle GIK bancykeltävlingar. Den svenska eliten drog tusentals åskådare till Strömvallen.

Spektakulär var isracing på 1950-talet. Vad många kanske glömt eller aldrig vetat om är, att Strömvallen har varit bandyarena, där Huce vann SM-finalen 1939 mot Nässjö och där landslaget spelat.

Under Forsbacka IK:s storhetstid hade bandylaget Strömvallen som sin hemmaplan. En seriefinal 1951 mellan Forsbacka IK och Bollnäs GIF lockade 8 426 åskådare, vilket än idag står sig som publikrekord för bandy i Gästrikland.

Strömvallens vänner bildades några år efter invigningen som en exklusiv ideell förening för 30 medlemmar fyllda 30 år. Föreningen tog ansvar för arrangemang på arenan, bland annat för de populära Eldfesterna.

Idrottsarenan blev Gävles centrum för såväl manifestationer som nöjen. Endast några dagar efter invigningen 1923 firades Svenska flaggans dag på Strömvallen med parad av Hälsinge Regimente och den traditionen fortsatte långt in i nutid. Under krigsåren på 1940-talet hölls nationella manifestationer på idrottsarenan.

Den numera klassiska bilden på Isaac Westergren.

Bilarna radar upp sig på Kungsbäcksvägen utanför Gävles och Sveriges nya idrottsborg – Strömvallen.

Utanför det som då hette Strömdalen under SM-tävlingarna i friidrott 1915.

Folkfest och manifestation på Strömvallen.

Så kom yran under Gunder Häggs storhetstid. Världsrekordgala med Gunder Hägg lockade 9 333 åskådare till Strömvallen 1942, vilket förblivit publikrekord.

Från 1940-talet och årtionden framåt var Strömvallen en världsarena för friidrott, där normannen Boysen satte världsrekord på 1 000 m.

Med återkommande uppvisning av världsstjärnor i Amerikaspel och framgångar för Gefle IF:s världslöpare.

När friidrotten flyttade ut från Strömvallen 1984 förlorade arenan mycket av sin historiska karaktär och så småningom banorna för friidrott. Men Gävles skolor tävlade i de första GD/GIF-olympiaderna där.

Förvandlingen skedde efterhand till ren-

Eldfesten 1934
Lördagen den 1 september kl. 8 em. på
Strömvallen.

KONSERTMUSIK kl. kl. 7:30 em. av Kungl. Håborgs Regens Musikår.	STAFETTLÖPNING mellan juniörlag i belysning av strålkastare.
TURNERING med Stångryllare. ①	TRÄVLAN med Säcklöpare. ②

Velociped-kadrillj.
En avsnittar ritas i alla åldersklasser av rikskårens system.

TALKÖR

Älvalek och tomtesmek.
Praktfullt Fyrverkteri

BILJETTPRISER: Biljetterna till 100 kr. Biljetterna till 50 kr. Biljetterna till 25 kr. Biljetterna till 10 kr. Biljetterna till 5 kr. Biljetterna till 2 kr. Biljetterna till 1 kr. Biljetterna till 50 öre. Biljetterna till 25 öre. Biljetterna till 10 öre. Biljetterna till 5 öre. Biljetterna till 2 öre. Biljetterna till 1 öre. Biljetterna till 50 halvsör.

Tag barnen med på årets eldfest. Sällskapet Strömvallens vänner.

odlad fotbollsarena, där VM i fotboll för damer spelades 1995. Efter Gefle IF:s avancemang blev arenan med nöd och näppe godkänd för arrangemang av allsvenska fotbollsmatcher. Kraven förvanskade Strömvallen.

Nya läktare runt fotbollsplanen gjorde den anrika arenan till ett lappverk av läktare i stål, bräder och betong, öltält och reklam.

Debatten om Strömvallens framtid och särskilt om den klassiska läktarens vara eller icke vara blev intensiv och engagerade intressen långt utanför idrotten.

Fotbollen fick äntligen sin tidsenliga arena Gavlevallen. Tack och lov har därefter mycket av klassiska Strömvallen därefter återställts och utvecklats för fotboll med inriktning på bredd och ungdom.

Bo Nordlund

En stadsvandring i Gefle IF:s spår – med start vid bortglömd hoppbacke

Visste du att Gefle IF har ägt en hoppbacke som till och med Agnes von Krusenstjerna har hoppat i?

Ja, det visste du säkert eftersom du förstås är en trogen läsare av Gästriken. Där har salig Nisse Frölander redan för flera år sedan beskrivit platsen för backen efter att ha samrått med den före detta stadsarkitekten Gunnar Lidfeldt, som också var intresserad av saken.

De enades om att backen låg i Valls Hage, precis där Gavleån gör en skarp sväng i riktning mot sjukhuset, och att hopparna sedan de landat kunde stoppsladda ute på isen när vintern var tillräckligt skarpa för att det skulle bli någon is där.

Någon gång i våras fick jag frågan av Carrickläktares starke man Niclas Backlund om jag kunde tänka mig att leda en stadsvandring på Gefle IF-tema, och nästan innan jag hunnit tacka ja poppade tanken på den där hoppbacken upp. Den skulle bli ett självskrivet stopp på vandringen.

Jag tog mig upp till Gustafsbro och promenerade omkring i Valls Hage. Det visade sig att det var så gott som omöjligt att från den sidan kunna peka ut var hoppbacken hade funnits. Det hade ändå gått nästan 100 år sedan det gamla hopptornet revs, och nu har naturen tagit över.

Men när jag ställde mig på bron före rondellen där Västra vägen övergår i E16 var det lätt att se och förstå var backen hade legat. Härligt, då kunde jag ta med mig gruppen av åhörare ut på bron, det finns en hyggligt bred trottoar där.

Det passade bra, för jag hade en härlig historia att berätta om en skidtävling från Falun till Gävle 1897 med mål just vid hoppbacken. Perfekt!

Men några dagar före själva vandringen fick jag höra att det kunde bli så många som 80-90 personer som skulle följa med runt. Bara att tänka om, jag skulle ju kunna orsaka en trafikolycka om alla dessa människor skulle korsas vägen och trängas på bron.

Nå, en stadsvandring blev det ändå, och det var överraskande många som hade samlats utanför stadshuset. Hann inte räkna, men det har sagts efteråt att det faktiskt var nästan ett hundratal som gick med på vandringen.

Det fanns en anledning till att jag valde att starta vid stadshuset. Där fanns en gång ett hotell, Stadshotellet, och det var där som Gefle IF bildades den 5 december 1882 på initiativ av löjtnant Gustaf Moberg. Ja, han hette till och med Gustaf Wilhelm Moberg, men jag tror inte han skrev några romaner.

Därifrån vandrade vi längs Rådhusallén upp till Vasaskolan. Skolan som så sent som när jag gick där fortfarande hette Gävle Högre Allmänna Läroverk och hade en hyfsat stor skolgård där eleverna kunde ägna sig åt gymnastik och liknande.

Det går inte längre. Trots att skolan disponerar en dubbelt så stor yta som på 1800-talet går det numera knappt att ta sig fram mellan de enorma huskroppar som byggts upp under det senaste året.

En lustig liten episod inträffade just då vi nått fram till skolgården och väntade in slutet av lämmeltåget. Anders Nylund, som många säkert minns som mångårig meteorolog i TV4 och

som en gång i tiden gick på skolan, kom fram och berättade att han var klasskamrat med Åke Nilsson och att det skulle vara så trevligt att träffa honom igen.

Inga problem, svarade jag. Han kommer där borta.

Ja, Åke var med på vandringen, och de båda herrarna gjorde sällskap ända från skolgården och till vandringens slut. Vandringen fortsatte upp till Valbogatan, där jag kunde berätta om Norrtulls idrottsplats där GIF-ungdomarna kunde spela både fotboll och bandy mellan 1906 och 1936. Under första världskriget ville politikerna odla potatis där, men det lyckades föreningen sätta stopp för. Men tanken var god, planen såg nog ut som en potatisåker och hade en halvmeters lutning från den ena sidan till den andra.

Vi tittade också till kvarteret Skyttegården där framförallt GGIK tränade under klubbens tidiga år och Borgarskolan som var militärskola då bland andra Isaac Westergren höll till och tränade. Grosshandlarsonen Isaac var ju en framträdande sprinter, och efter den aktiva karriärens slut blev han svensk idrotts första storsponsor.

Om detta berättade just på den platsen två av mina hemliga gäster, friidrottsprofilerna Erik Proos och Mats Åkerlind, med entusiasm och humor.

Via Agnes von Krusenstjernas allé vandrade vi vidare till Gamla kyrkogården och Robert Carricks grav.

Engelskfödde Robert var en hejare på allt inom idrotten. Gymnastik, segling, skidåkning, konståkning, friidrott, rodd... ja, allt. Och framförallt inom fotbollen. Det var han som var den självklare lagkaptenen då Gefle IF under åren kring förra sekelskiftet tog hem von Rosens pokal genom att vinna turneringen tre gånger. GIF var Sveriges bästa lag då, och det var framför allt Robert Carricks förtjänst.

Jag hade ju planerat att därefter gå ut på bron och visa var hoppbacken stått, men det blev nu inte så. Däremot kunde jag inte låta bli att berätta om skidloppet Falun-Gävle 1897. Åkarna startade i tveksamt före tidigt på morgonen, och ju längre dagen framskred, desto sämre gick det att åka skidor.

Att bryta var det inte tal om, i mål skulle man. Hederssak. Den kanske främsta bedriften gjorde åttan i loppet. I Forsbacka spände han av sig skidorna, lade dem på axlarna och sprang resten av sträckan. Ivrigt påhejad när han stapplade i mål. Den skidåkaren hette Robert Carrick.

Efter en ganska lång promenad genom Boulognerskogen och över Gavleån gick vi till Strömvallen, som var stadsvandringens mål. Där väntade en tredje hemlig gäst, nämligen Pelle Olsson, som fick berätta minnen från sin karriär.

Pelle bor ju i Halmstad, men jag hade kikat i spelprogrammet och upptäckt att det skulle bli speluppehåll i Allsvenskan två dagar före min stadsvandring. Så jag chansade och kontaktade Pelle.

Han svarade att han faktiskt hade planerat att åka upp till Skutskär och se till huset just under uppehållet, och naturligtvis ville han ställa upp. En lämplig final på min långa stadsvandring.

Robert Carricks grav.

Hoppbacken vid Gustavsbro – på den tid det begav sig.

Mellan 80 och 90 personer vandrade från stadshuset till Strömvallen och hörde på när jag berättade om personer och händelser i Gefle IF:s historia. Foto: Niclas Backlund.

IFK Gävle – historien om en idrottsförenings uppgång och fall

I februari 1895, ett par månader innan det första numret av Gefle Dagblad trycktes och samma år som Wilhelm Röntgen upptäckte sin banbrytande strålning, bildades Idrottsföreningen Kamraterna av ett par företagsamma läroverkselever i Stockholm vid namn Louis Zettersten och Pehr Ehnemark.

Namnet tog de från en tidning som hette Kamraten, och deras ambition var att det ute i landet skulle bildas fler idrottsföreningar med samma namn.

Så blev det också, och en av de första städerna som nappade var Gefle.

Här fanns visserligen redan Gefle IF som hade haft verksamhet ända sedan 1882, men det var väl dags för lite konkurrens.

Det tyckte åtminstone en ung man vid namn Gustaf Hedling. Han hade läst om de företagsamma gossarna i Stockholm och kontaktade dem 1897 för att få veta vad han måste göra för att bilda en avdelning här i stan.

Han fick sina besked och gjorde slag i saken. Föreningen bildades den 12 mars 1897 och var ungefär nummer 15 i tidsordning bland IFK-föreningarna i Sverige. Det låter kanske inte så imponerande, men de var i alla fall före både Göteborg och Norrköping.

IFK Gefle lockade till en början ett 20-tal unga grabbar från läroverket, det där gymnasiet på Norra Kungsgatan som numera heter Vasaskolan.

Även Gefle IF och Sportarna (Gefle Sport- och Gymnastikförening) som bildades 1899, bestod främst av pojkar från läroverket.

Målgruppen var inte så mycket större än så. De enda ungdomar som hade tid och råd att ägna sig åt något så ytligt och onyttigt som idrott var rikemansbarnen som gick och utbildade sig för att bli grosshandlare och skeppsredare som sina pappor.

Att kvinnor, oavsett samhällsklass, skulle hålla på med idrott var naturligtvis helt uteslutet.

Hedling och hans kamrater hade visserligen i likhet med Gefle IF ingen idrottsplats att träna på, så de fick i första hand hålla till på grusgångarna i Stadsträdgården.

Men det gick bra för IFK. Redan år 1900 fanns höjd- och längdhopparen Tore Blom och sprintern Isaac Westergren med i OS i Paris.

Westergren, som kom från en av Gävles rikaste grosshandlarfamiljer och fram till 1899 hade tävlat för GIF, hade slagit inofficiellt världsrekord på 100 meter med 10,8 men var chanslös i de olympiska spelen och blev utslagen i försöken.

Det fanns kanske en anledning till att världsrekordet var inofficiellt. Till exempel att mätningen av banan var lite hipp som happ liksom förmodligen tidtagningen.

Men snabb och rik var han, Isaac, och han skulle senare bli en av svensk idrotts allra största sponsorer. Fast det är en annan historia.

Friidrotten i dess ursprungliga form var liksom skidåkning och konståkning grenar som man kunde ägna sig åt utan att ha tillgång till en idrottsplats, så det ägnade sig gossarna åt till en början.

I samband med att Strömdalens idrottsplats invigdes 1903 bildades i IFK även ett fotbollslag som snabbt utvecklades till stadens bästa. Gefle IF hade varit en pionjärklubb inom fotbollen och hade det bästa laget i Sverige kring sekelskiftet. Men GIF tappade i kvalitet när ledargestalten Robert Carrick vid 30 års ålder slutade som aktiv för att ägna sig åt affärerna, och då passade IFK på att ta över.

Klubben uppmärksammades även på högsta nivå. 1908 kom IFK:aren Sven Johansson med i landslaget.

1905 kom bandyn till stan och sågs som en mycket mer spännande vintersport än skidåkning, i alla fall för de som gillade lagsporter.

Det är inte helt lätt att klarlägga bandyreglerna strax efter det förra sekelskiftet, särskilt som bandyn och ishockeyn gick skilda vägar ungefär vid den tiden och fick helt olika regler och förutsättningar. Men bandyn påminde i alla fall om fotboll, fast med skridsko och klubba och mindre boll. Det var en otroligt fascinerande sport, och IFK-grabbarna blev eld och lågor när de började träna och spela. Vilken fart! Vilken glädje!

Den första SM-finalen i bandy spelades 1907, och de som hade kvalificerat sig var IFK-klubbarna från Gefle och Upsala. IFK Upsala var faktiskt två år äldre än kamraterna i Gefle, deras klubb bildades samma år som den i Stockholm.

Killarna i Gefle var innovativa och smarta. En av dem, Karl Flodin, tyckte att det borde gå att åka bättre om man kunde sätta fast rören direkt på pjäxorna, så han konstruerade ett par sådana skridskor.

Han fick två av kompisarna med sig, så när lagen gled ut på Gavleåns is för att spela SM-finalen 1907 hade alla tre skridskorör som satt fast under pjäxornas sulor.

Motståndarna blev inte mer imponerade än att de vann matchen med 4–1, men hos skridskorörtillverkaren Hagen & Co i Norge blev de förtjusta när de fick höra talas om vad som hade hänt i Gefle. Vilken lysande idé!

Så Kalle Flodin blev kanske SM-finalens verkliga vinnare. Han skrev kontrakt med Hagen & Co och tjänade en hel del pengar på sin produkt.

Lustigt nog blev även hans lagkamrater, bröderna Ruben och Hansjacob Mattsson, uppfinnare inom bandysporten. De tyckte att bollen inte fungerade vidare bra och klurade ut en konstruktion med en korkkärna som omgavs av ett finmaskigt nät av snören.

Deras idé håller än, även om deras boll inte direkt skulle klara en jämförelse med dagens bandybollar.

Hur gick det då för IFK Gefle efter 1910?

Jo, det gick bra. IFK hävdade sig väl inte bara i konkurren-

Gösta Eriksson var IFK Gävles starke man i många år och såg till att herrfotbollen levde vidare till efter sekelskiftet.